

**Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

**Затверджено на засіданні кафедри теорії
та історії держави і права
Навчально-наукового Юридичного інституту.**

**Протокол № 1 від 30 серпня 2023 р.
зав. кафедрою Адамович С.В.**

**Програмові вимоги до екзамену з навчальної нормативної дисципліни
“Історія держави і права зарубіжних країн”
на I семестр 2023-2024 н.р.
галузь знань 08 «Право»
спеціальність 081 «Право»**

Тема 1. Історичні умови зародження державності.

Предмет і метод науки. Методологія викладу і вивчення. Завдання історії держави і права зарубіжних країн, мета її вивчення, значення як науки, взаємозв'язок з іншими юридичними науками та навчальними дисциплінами. Періодизація історії держави і права зарубіжних країн. Джерела та література.

Тема 2. Держава і право Стародавнього Єгипту.

Утворення, етапи розвитку і причини загибелі держави в Єгипті: зародження державності, Стародавнє Царство, Середнє Царство, Нове Царство, Пізнє Царство. Суспільний лад та його еволюція. Державний устрій: форма правління, система управління. Джерела та основні риси права.

Тема 3. Держава і право Стародавньої Індії та Китаю.

Особливості виникнення і період розвитку Месопотамії, її суспільний лад. Утворення Вавілонської держави. Правління царя Хаммурапі. Правове становище населення.

Державний устрій. Царська влада, органи управління. Суд. Джерела права. Закони царя Хаммурапі. Причини їх появи, та система. Характеристика основних галузей та інститутів вавілонського права.

Тема 4. Держава і право Стародавнього Вавилону.

Виникнення держави та права. Етапи розвитку рабовласницької держави в Індії. Імперія Маур'їв. Суспільний лад та правове становище населення. Державна влада, органи управління. Суд. Збройні сили. Основні джерела права. Вплив ведичної філософії на формування правової системи рабовласницької Індії. Закони Ману, причини їх видання, система та характеристика. Основні галузі та інститути права. Утворення рабовласницької держави в Китаї та періоди її розвитку. Період Трьох династій. Період імперії Цінь. Період імперії Хань. Суспільний та державний лад Стародавнього Китаю. Джерела та характерні риси права.

Тема 5. Суспільний та державний устрій Афін і Спарти.

Джерела права Афін і Спарти. Зародження державності. Реформи Тезея. Реформи Солона (594 р. до н. е.), їх значення. Дальший розвиток Афінської державності. Реформи Клісфена (509 р. до н. е.), їх зміст і оцінка. Греко-перські війни. Реформи Ефіальта і Перікла. Правове становище населення (громадяни, метеки, раби). Державний устрій: народні збори, рада 500, гелієя, ареопаг, колегія 10 стратегів, колегія архонтів, службові особи. Суд. Збройні сили. Джерела права. Характеристика його основних галузей та інститутів. Причини та особливості занепаду Афінської держави. Виникнення держави та історичні особливості її подальшого розвитку. Суспільний лад Спарти: громадяни, переіки, ілоти. Державний устрій: народні збори, царі, ефори, герусія, службові особи. Джерела права, характеристика його основних галузей та інститутів. Історичні особливості занепаду Спарти.

Тема 6. Держава і право Стародавнього Риму.

Періодизація історії Римської держави. Зародження Римської державності. Суспільний устрій Риму у додержавний період (патриції, плебеї, клієнти, раби). Органи управління суспільством у додержавний період. Реформи Сервія Тулія (509 р. до н. е.).

Утворення аристократичної республіки. Суспільний лад (громадяни, латини, переїзники, раби). Державний устрій (народні збори, сенат, магістратура).

Монархія. Принципат. Суспільний та державний лад. Особливості переходу від принципату до домінанту. Домінат. Суспільний та державний устрій. Реформи Діоклетіана. Поділ імперії на Західну і Східну. Реформи Константина. Падіння Західної Римської імперії. Джерела римського права в період республіки та імперії. Звичаєве право і закони. Закони XII таблиць. Едикти магістратів. Секатусконсульти. Діяльність юристів. Імператорські конституції. Право народів. Кодифікації права. Кодифікація Юстиніана. Основні галузі та інститути римського права.

Тема 7. Суспільний і державний лад франків.

Джерела права франків. Причини та особливості виникнення держави Франків. Основні етапи розвитку держави Франків. Суспільний лад Франків. Комендація і прекарій. Імунітети. Королівська влада. Реформи Карла Мартелла. Правління Карла Великого. Державний устрій. Суд. Збройні сили.

Джерела права. Салічна правда. Характеристика основних галузей та інститутів права. Відображення пережитків первіснообщинного ладу в Салічній Правді. Верденський договір 843 року. Розвиток феодальних відносин. Утвердження сеньйоральної монархії. Період феодальної роздробленості. Правове становище населення. Державний устрій в період сеньйоральної монархії.

Утворення станово-представницької монархії. Реформи Філіппа II. Реформи короля Генріха IX. Суспільний та державний лад в період станово-представницької монархії. Особливості правового статусу Генеральних штатів. Абсолютна монархія. Зміни в суспільному та державному ладі.

Тема 8. Держава і право феодальної Англії.

Розвиток феодальних відносин у Британії. Утворення англосаксонських держав, їх суспільний та державний устрій. Джерела права в англосаксонський період.

Нормандське завоювання та його вплив на суспільний лад та державний устрій Англії в XII - XIII ст. Реформи Генріха II. Велика Хартія вольностей 1215 р.. Центральні органи влади.

Утворення станово-представницької монархії. Суспільний лад. Державний устрій. Виникнення англійського парламенту, формування органів місцевого самоврядування. Судова система. Виникнення і особливості англійського абсолютизму. Державний устрій. Судова система. Характерні особливості джерел права.

Тема 9. Особливості держави і права феодальної Німеччини.

Утворення і розвиток феодальної державності в X - XII ст. "Священна римська імперія". Суспільний устрій. Влада князів. Виникнення та особливості станово-представницької монархії.

Становлення князівського абсолютизму. Селянська війна 1525 р. Тридцятирічна війна та Вестфальський мир 1648р. Особливості розвитку феодального права в Німеччині. Джерела права. Саксонське і Швабське зеркала. Магдебурзьке право. Золота булла 1356 р. Кароліна 1532 р. Рецепція римського права.

Тема 10. Держава і право Візантії.

Утворення держави та основні етапи її розвитку. Суспільний та державний устрій Візантії у V - VII столітті. Реформи імператора Юстиніана. Еволюція суспільного устрою та державного ладу Візантії у VIII - XV столітті. Основні джерела права. Характеристика основних галузей та інститутів права Візантії.

Причини та особливості падіння Візантійської держави.

Тема 11. Феодальна держава і право в країнах Азії та Африки.

Виникнення та розвиток держави Арабський Халіфат та світової релігії ісламу. Система державних органів Арабського Халіфату. Відмінності у розумінні державно-правових питань у різних течіях ісламу. Характеристика джерел та основних галузей мусульманського феодального права.

Тема 12. Конституційні акти та формування парламентської монархії в Англії (1640 - 1918).

Передумови, етапи та особливості англійської буржуазної революції. "Петиція про право" 1628 р. Зародження буржуазної державності. "Довгий" парламент. "Трирічний акт" 1641 р. Проголошення республіки, її державний устрій. "Навігаційний акт" 1651 р. та "Знаряддя управління" 1653 р. Реставрація монархії, її суть та конституційне оформлення. Торі і віги. "Навеах Согрис Аст" 1679 р. "Славна революція" 1688 р. "Білль про права" 1689 р. та "Акт про престолонаслідування" 1701 р. Посилення ролі парламенту. Королівська влада. Парламент. Кабінет міністрів. Місцеве самоврядування. Судова система.

Аграрний і промисловий переворот у кінці XVII ст. Зміни в соціальній структурі суспільства. Виборча реформа 1832 р. Утворення партій консерваторів і лібералів. Чартистський рух. Виборча реформа 1867 р. Посилення влади уряду. Органи центрального і місцевого управління у першій половині XIX століття. Управління колоніями і залежними територіями. Англія в кінці XIX ст. - на початку XX ст. Подальше посилення ролі Кабінету Міністрів. Виборча реформа 1884-1885 років. Реформи місцевого управління. Утворення лейбористської партії (1906 р.). Акт про парламент 1911р. Основні джерела і риси права. Зміни в основних галузях та інститутах права після буржуазної революції. Англосаксонська система права та її вплив на право інших країн. Судова реформа 1875 р.

Тема 13. Утворення та конституційний розвиток США (1776-1918).

Економічне і політичне становище північноамериканських колоній Англії. Організація управління. Війна за незалежність. "Декларація незалежності" 1776 р. Створення конфедерації і "Статті конфедерації" 1781 р. Причини переходу від конфедерації до федерації. Конституція 1787 р., її зміст та оцінка "Білль про права" 1791 р. Ордонанс 1787 р. Закон про судоустрій 1789 р. Територіальне розширення США.

Причини та хід громадянської війни 1861-1865 р. р. Законодавство періоду війни. її економічні та політичні наслідки. Другий цикл поправок до Конституції США. Реконструкція Півдня. "Чорні кодекси" та інше расистське законодавство. Виникнення Ку-клукс-клану та суду Лінча. Виникнення і оформлення двопартійної системи. Зміни в державному устрої США в кінці XIX - на початку XX ст. Наступні поправки (XVI, XVII, XVIII) до Конституції США. Зміни в становищі Президента, Конгресу, Верховного Суду США. Організація управління у штатах. Виборче право.

Тема 14. Держава і право Франції в 1789 - 1870 рр.

Буржуазна революція 1789 - 1794 рр., її основні етапи. Утворення буржуазної держави. "Декларація прав людини і громадянина" 1789 р. Конституція 1791 р. Національний конвент. Ліквідація монархії і проголошення республіки. Жирондисти і якобінці. Диктатура якобінців, її державний устрій (конвент, комітети суспільного порядку і громадської безпеки, комісари конвенту, революційні комітети, суд, збройні сили) та законодавство. "Декларація прав людини і громадянина" 1793р. та Конституція 1793р. Переворот 9 термідора, організація влади та Конституція 1795 р. Директорія. Державний переворот 1799 р. Проголошення імперії Наполеона Бонапарта в 1804 р. Законодавча і виконавча влада. Організація адміністративного управління. Армія і поліція. Органічні сенатусконсульти 1802 і 1804р. р. Бонапартизм. Падіння імперії Наполеона Бонапарта.

Реставрація монархії Бурбонів. Хартія 1814р. Революція 1830 р. Липнева монархія і Хартія 1830 р. Революція 1848 р. Проголошення Другої республіки. Конституція 1848 р. Державний устрій республіки. Державний переворот 1851 р. Друга імперія. Конституція 1852 р. Політичний режим Другої імперії, її суть. Пролетарська революція 1871 р. Проголошення Паризької комуни. її державний устрій та характерні риси права. Проголошення Третьої республіки. Конституційні закони 1875 р. Державний устрій та політичний режим. Французька колоніальна система. Джерела і основні риси французького буржуазного права. Цивільний кодекс Наполеона 1804р.. Подальші зміни в основних галузях права.

Тема 15. Державо і право Німеччини Нового часу.

Німеччина після Віденського конгресу. Економічна і політична роздробленість країни. Митний союз. Революція 1848 р. і її вплив на розвиток

німецьких держав. Франкфуртська Конституція 1849 р. Пруська монархія. Конституція 1850 р. Державний устрій та політичний режим Пруссії. Північно-Німецький союз. Гегемонія Пруссії. Конституція Союзу 1867 р. Утворення Німецької імперії. Фіктивний федералізм. Політичні партії. Конституція 1871 р. Державний устрій Німеччини та політичний режим. Утворення колоніальної імперії. Джерела та характерні риси права. Кримінальний кодекс 1871 р. та Кримінально-процесуальний кодекс 1877 р. Виключні закони проти соціалістів. Німецьке цивільне право 1900 р.

Тема 16. Держава і право Японії нового часу.

Суспільний та державний лад Японії епохи Середньовіччя. Революція Мейдзи. Реформи державного управління, аграрна, правова, освітня. Механізм державної влади реформованої Японії. Характерні риси японського права. Джерела права. Конституція Японії 1889 р.

Тема 17. Держава і право США в новітню добу (1918 р. - до сьогодні).

Розвиток держави і права в США в кінці XIX - на початку XX століття. Виникнення монополій. Закон Шермана 1890р. Перша світова війна та її вплив на державу та право. Економічна і політична криза 1928-1932 рр. "Новий курс" Президента США Франкліна Делано Рузвельта. Централізація державної влади. Зміни до Конституції США (XIX, XX, XXI поправки).

Друга світова війна. Основні тенденції державно-правового розвитку країни після другої світової війни. Період "холодної" війни. Профспілкове та антикомуністичне законодавство 40-50-х років. Посилення влади Президента США, його правове становище. Роль Конгресу США. Верховний Суд США та його роль в політичній системі країни. Управління штатами.

Характеристика виборчого права США на сучасному етапі. Боротьба за його демократизацію. Закони про виборчі та громадянські права 1964-1971 р. р. Перерозподіл виборчих округів. XXII-XXVI поправки до Конституції США. Партійна система. Роль партій в державно-політичному житті країни. Характеристика основних джерел, галузей та інститутів права.

Тема 18. Веймарська республіка. Встановлення і крах фашистської диктатури в Німеччині.

Поразка Німеччини у першій світовій війні. Листопадова революція 1918 року. Зміни в державному ладі, політичному режимі та партійній системі. Версальський мирний договір.

Веймарська Конституція 1919 р. Державний устрій та політичний режим Веймарської республіки. Соціально-політична боротьба в Німеччині в 20-х роках. Економічна криза 1928-1932 рр.

Встановлення фашистської диктатури в Німеччині. Зміни в державному устрої (ліквідація державно-правових установ Веймарської республіки. Одержавлення фашистської партії. Ліквідація автономії земель та місцевого управління, верхньої палати парламенту).

Каральні органи фашистської диктатури (СА, СС, СД, гестапо, концтабори, збройні сили та ін.). Зміни в судовій системі. Надзвичайні суди і судочинство. Фашистський політичний режим. Ліквідація багатопартійної системи, конституційних прав і свобод громадян. Зміни у праві. Реакційне законодавство. Агресивна зовнішня політика німецького фашизму та його крах.

Тема 19. Четверта і П'ята Республіки у Франції та їх Конституції 1946 та 1958 років.

Зміни в державному устрої та політичному режимі між двома світовими війнами. Виборчі закони 1919 і 1927 років. Багатопартійна система. Організація профашистських сил. Народний фронт. Падіння Третьої республіки. Франція у другій світовій війні. Держава Віші. Визволення Франції від фашистів. "Тимчасовий режим". Відновлення політичних партій. Боротьба навколо проекту Конституції. Конституція 1946 р. Державний устрій та політичний режим Четвертої республіки. Зміни до Конституції в період 1947-1954 рр. Конституція 1958 року. Державний устрій та політичний режим П'ятої республіки. Французький союз. Розвиток політичної системи в 60-90-ті роки. Державотворчі проблеми Франції на початку ХХІ століття. Основні джерела та риси права.

Тема 20. Держава і право Великобританії (1918-до сьогодні).

Основні зміни та тенденції розвитку в економіці, політичній системі та державному устрої у першій третині ХХ ст. Делеговане законодавство. Демократизація виборчого права (реформи 1918, 1928, 1949, 1969 рр.). Реформа парламенту 1949 р. Королівська влада. Кабінет Міністрів. Парламент. Правоохоронні органи. Місцеві органи влади і управління. Судові органи. Партійна система, її еволюція. Криза Британської колоніальної імперії після I та II світових воєн. Вестмінстерський статут 1931р. Британська співдружність націй. Основні джерела та риси права.

Тема 21. Держава і право Італії (1918 - до сьогодні).

Економічне і політичне становище Італії після I світової війни. Виникнення фашистського руху. Прихід фашистів до влади. Зміни в державному устрої і політичному режимі. Корпоративна система. Каральні органи. Реакційне законодавство. Крах фашистської диктатури. Суспільно-політичне становище Італії після II світової війни. Проголошення республіки. Конституція 1947 р. Державний устрій та політичний режим. Партійна система. Італійська держава на сучасному етапі. Основні риси права.

Тема 22. Держава і право Німеччини після Другої світової війни (1945 – до сьогодні).

Потсдамські угоди про Німеччину. Окупаційний Статут. Відновлення громадянських політичних прав і свобод. Утворення політичних партій. Розкол Німеччини. "Бізонія" і "Тризонія". Проголошення ФРН. Боннська Конституція 1949р. Державний лад та політичний режим ФРН. Надзвичайне законодавство

50-60 рр. Соціалістичні перетворення в країні, деформації економіки, суспільно-політичного ладу тощо. Конституція 1968 р. Соціалістичне законодавство. Демократична революція 1989-1990 рр. Приєднання НДР до ФРН, утворення єдиної німецької держави. Особливості сучасного німецького права.

Тема 23. Держава і право Японії в новітній період.

Перехід Японії від політики мілітаризму до ідей ліберальної політики. Повторна вестернізація. Конституція Японії 1947 р. Особливості розвитку ліберальної правової системи Японії. Політика пацифізму.

Тема 24. Утворення та діяльність Польської та Чехословацької держав.

Відновлення державності у 1918-1919 р. Конституція 1921 р. Державний переворот 1926 р. Конституція 1935 р. Проведення "соціалістичної революції". Проголошення ПНР. Конституції 1947 і 1952 р. р. Деформації економіки та суспільно-політичного ладу. Демократична революція 1989-1991р. р. Зміни в державному житті, політичному режимі, партійній системі. Проголошення незалежності та розвиток Чехословацької держави у 1918-1919 р. р. Конституція 1920 р. Державно-правова система та політичний режим в 1921-1938 р. р. Мюнхенська угода. Втрата незалежності. Проголошення ЧНДР та Конституція 1948 р. Конституція 1960 р. Революційні події 1968 р. Перетворення ЧССР у федерацію. Конституційний закон 1968 р. Демократична революція 1989-1991 р. р. Зміни в державному ладі, партійній системі, економіці і праві. Утворення Чеської і Словацької держав.